

CUVÎNT DE ÎNCEPUT

Prin arta-ți, dragă tată, de-ai stîrnit
Acest al apei clocot, domolește-!

(Shakespeare, *Furtuna*)

N-am fost spectatori. Pînă în decembrie 1989 am jucat toți într-o farsă tragică și grotescă, în care măștile surizătoare ale mereu învingătorilor dansau frenetic serbind infinite victorii asupra eternilor învinși, a eternilor păcăliți, a purtătorilor de măști triste și imobile. Măștile care, ca în viziunea teribilă a lui Zinoviev, spuneau pe scenă „pentru“ și în culise „impotrivă“, într-un joc perpetuu și dezumanizant. Farsa coșmarească s-a terminat. Finita est comoedia. Dar jocul nu s-a sfîrșit. Altă piesă a început, și vor fi mereu altele, căci, nu-i așa, lumea e o scenă, iar noi, oamenii, nu mai avem dreptul, din secunda păcatului original, să fim doar spectatori.

Obsesia foamei, a frigului, a frustrării a lăsat locul unei alte obsesii, a libertății. Am abandonat tristele măști imobile, măștile înfringerii și neputinței noastre, și jucăm în plină lumină a reflectoarelor, conduși de aceeași mină, a aceluiași Regizor, într-o piesă de data asta politică. Nu mai sintem fantoșe, ori ni se pare că nu mai sintem, și ne luăm rolurile în cît se poate de serios. După o jumătate de secol de teatru mut sau aproape mut, de maniheism politic (da, realegerii; nu, războiului), descleștarea gurilor, redescoperirea dialogului, sufocat de fumul gros al monologului autocratic, ne restituie condiției umane, implicit aceleia de homo politicus. Obsesia libertății s-a transformat, chinuitor de crispant, într-o obsesie politică. Cine crede că ea se va stinge o dată cu alegerile se înșeală și îl sfătuiesc să-l recitească pe Caragiale. Nimic mai firesc totuși decît această fervoare politică, acest cvasidelir general după o existență vegetativă de cincizeci de ani. Însă fiorul de neliniște care ne încearcă se datorează sentimentului turbure că monstrul politic tinde să devoreze tot ceea ce constituie zona noastră intimă de pace și senin, greu încercată și ea pînă nu demult: cultura, contemplarea, meditația, credința. Iată, cărți nu prea apar — și, dacă ar apărea? zadarnic, nimeni nu are timp, nu are „stare“ să citească, scriitorii de prima mărime fac mărturisiri publice de capitulare în fața asaltului vieții politice, cît despre cărți, cine să le scrie și cînd? Săliile de teatru sînt pe trei sferturi goale, sau, în cazuri fericite, pe jumătate pline, prin expoziții se trece în goană, cu bicicleta, cum ar spune Karel Capek, la concertele doar Celibidache poate umple într-o clipă sala Ateneului, televiziunea transmite pe programul II piese de Shakespeare în timp ce toată lumea privește pe programul I dezbaterile parlamentare sau procesele judecate de tribunale militare (Postelnicu împotriva lui Macbeth!). Oare ne putem re-aduna fărăimele sufletești imprăștiate de uriașa explozie care s-a produs în viața noastră?

Totalitarismul n-a reușit, deși a făcut inimaginabile eforturi în acest sens, să transforme cultura într-un deșert saharian. Cultura paralelă, înfruntînd cu încăpăținare cultura

oficială (necesară doar minților subintelectuale care o fabricau și primitivilor care o consumau și o consacrau), a continuat să trăiască nu numai în exil sau în straturile de elită ale intelectualității din țară dar (sfidind războiul dus împotriva sa de pe cele mai înalte culmi ale progresului și civilizației comuniste) și în conștiința oamenilor ca o adevărată oază spirituală în desertul ce lua proporții înfricoșătoare. N-ar fi nedrept ca tocmai aerul de libertate pe care-l respirăm să devină irespirabil pentru cultură, supraviețuitoare a celei mai întunecate epoci din istoria acestui pământ, așa cum nedrept a fost ca mintea cea mai luminată a Greciei, Socrate, să piară ca victimă a democrației după ce supraviețuise tiraniei? Dictatura fanatismului, a bîtei, a ignoranței a oprimat cultura pentru că simțea amenințarea continuă a acestui dușman neîmpăcat și tenace. Nu putem desăvîrși vechea opresiune prin depersonalizare, prin refuzul de a ieși din febra epuizantă a exclusivismului politic. E adevărat, sintem acum bolnavi de politică, așa cum am fost înainte bolnavi de neputință. Dar vindecarea nu poate veni tot prin politică.

Ce se întîmplă de fapt în cultură? Ce se întîmplă în teatrul românesc? Din păcate, prea puține lucruri îmbucurătoare. Spectacolele care au avut premiera de la începutul acestui an sînt, majoritatea, concepute și construite în ultimele luni ale vechiului regim, poartă pecetea prea vizibilă a unei sumbre agonii de sfîrșit de eră, transmițîndu-ne fie eforturile oboseite de a înșela defuncta cenzură, prin contorsionări azi inutile și ridicole, fie nepăsare față de rigoarea artistică, fie graba de a ieși în public. Aceste spectacole nu au puterea de a-i aduna pe spectatori de pe străzi, din piețe, din fața televizoarelor spre a-i readuce în sălile de teatru. Nici tendința de a deschide larg porțile teatrelor pentru piesele de bulevard, pentru produsul comercial, tendința manifestată încă din anii regimului anticultural (cu sprijinul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, interesat în orice diversiune), nu este în favoarea constituirii (sau reconstituirii) climatului teatral specific. Bineînțeles că teatrul nu poate fi numai un instrument de educație, așa cum ar fi dorit doctrina marxist-leninistă, care în accepția ei ceaușistă avea în vedere confecționarea „omului nou“, un om desensibilizat, abrutizat, sclav modern instruit doar pentru funcții productive și reproductive. Ideea de plăcere era exclusă din actul artistic, deopotrivă cu ideea de performanță profesională. Dar plăcerea pe care încercăm să o repunem în drepturi nu poate fi doar o plăcere a simțurilor, plăcerea platoniciană spre care aspiră arta fiind una a sufletului și a minții. Teatrul nu poate fi un simplu joc, așa cum viața însăși nu e un simplu joc, chiar dacă în esența ei ultimă e absurdă.

Mai sînt și altele. Disiparea unor colective teatrale, curentul centrifug al unor actori și regizori (și totodată centripet, căci fuga lor are ca țintă centrul, capitala), a dezorganizat unele teatre din țară, le-a paralizat. Magnetul politic a dislocat oameni din teatru, a produs goluri. Nu numai banul corupe, dar, vai, și democrația.

În acest decor baroc își face apariția revista Teatrul azi. Se poate sustrage ea sferei politicului? Evident, nu. Ar însemna o abstragere din real. Dar locul ei este, de drept și de fapt, în sfera culturalului. Refacerea infrastructurii economice și sociale, în absența culturii, are toate șansele să nască organisme strimbe. Nu putem trăi exclusiv sub tensiunea materiei și nici sub tensiunea politică. Cultura instituie un echilibru necesar și introduce normalitate. Teatrul azi va încerca să acționeze pentru normalitatea vieții teatrale, implicit pentru adevărul ei. Asemenea economiei, cultura noastră se impune a reveni în circuitul european și global. Teatrul, ca imagine sincretică, poate avea o funcție activă de apropiere, cunoaștere și coeziune universală. Revista noastră, care este, așa cum o definește numele, o publicație de actualitate teatrală, încearcă a se alinia valorilor autentice ale teatrului actual, pe care le va susține din toate puterile. În același timp, se va afla în opoziție neînteruptă față de nonvaloare, timidă sau agresivă, descurajînd mediocritatea, subculturalul și subartisticul, care aspiră să ocupe instantaneu orice loc rămas gol. În spiritul dialogului, care este modul fundamental de expresie teatrală, revista va fi deschisă celor mai diverse puncte de vedere, polemice, cu condiția urbanității. Știînd că teatrul se produce în conexiune cu viața tuturor artelor, ne vom face, în măsura posibilităților, și oglinda acestora.

Nici o declarație de intenții (toate intențiile sînt bune prin chiar mărturisirea lor) nu poate suplini însă realitatea faptului. Restul, parafrazîndu-l pe Shakespeare, e vorbă. Sau, din același: potrivește-ți gestul după cuvînt.

Dumitru Solomon

Post scriptum. Iată, însă, că revista noastră, singura (deocamdată) publicație de teatru din România, care trebuia să-și înceapă drumul în februarie, este blocată timp de două luni la țarm de furtuna politică, de nenumăratele ziare și săptămînale mai mult sau mai puțin independente ce au răscolit pur și simplu tipografiile. Să sperăm că fragila corabie a culturii va continua să navigheze pe acest ocean în furtună. „Promit o mare lină, vînt prielnic și pinze iuți, ca să ajungem flota oriunde-o fi“ (din nou Shakespeare).